

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

دانشگاه فردوسی مشهد

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

(شهید مطهری)

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات - فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

تعهدات بر ذمه میت در فقه اسلامی و حقوق ایران

استاد راهنما: دکتر عباسعلی سلطانی

استاد مشاور: دکتر حسین ناصری مقدم

نگارنده: سید محمد حسین کاظمی بازاردهی

پاییز ۱۳۹۰

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

بر خود لازم می‌دانم از زحمات و حمایت‌های خانواده عزیزم به ویژه پدر و مادر
بزرگوایم تشکر و قدردانی کنم.

ضمناً از راهنمایی‌ها و ارشادات استادان محترم راهنما و مشاورم؛ آقایان دکتر
عباسعلی سلطانی و دکتر حسین ناصری مقدم سپاسگزارم.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

این اثر را

به روح ملکوتی بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران

حضرت امام خمینی (قدس الله نفسه الزکیة)

و به محضر

ولی امر مسلمین جهان

حضرت امام خامنه‌ای (دام ظلّه)

تقدیم می‌کنم.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

باسمه تعالی .

مشخصات رساله /پایان نامه تحصیلی دانشجویان .
دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان رساله /پایان نامه: تعهدات بر ذمه میت در فقه اسلامی و حقوق ایران

نام نویسنده: سید محمد حسین کاظمی بازاردهی
نام استاد(ان) راهنما: دکتر عباسعلی سلطانی
نام استاد(ان) مشاور: دکتر حسین نصری مقدم

دانشکده : الهیات گروه: فقه و مبانی حقوق اسلامی رشته تحصیلی: فقه و مبانی حقوق اسلامی

تاریخ تصویب: ۱۳۸۹/۳/۲۵ تاریخ دفاع:

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد دکتری تعداد صفحات: ۱۵۳

چکیده رساله /پایان نامه :

آدمی بعد از حیات خویش، نسبت به مسائلی متعهد است که دارای اهمیتی بسیار هستند؛ مسائلی مانند: قرض، دیه، عاریه و ... که هر کدام در جای خود، دارای مباحث متنوع و متعددی است. تعهدات انسان پس از مرگ وی، قابل تقاص و تأدیه بوده و این امر، غیرممکن نیست. در فقه اسلام و علم حقوق به این مقوله توجه شده و در مواضع مختلف به طور مستقیم و غیرمستقیم پیرامون آن بحثهای گوناگونی صورت گرفته است. دستاوردهای این پژوهش عبارت است از:

(۱) ادای تعهد و تقاص مالی و انجام تعهد غیرمالی که بر عهده میت است، امکان پذیر است و فقه و قانون مدنی بر آن تأکید دارند.

(۲) تعهدات میت بیشتر از بُعد مالی تأدیه می شود و مواردی که غیرمالی باشد، اندک هستند.

(۳) در برخی موارد با مرگ میت متعهد، اصل تعهد منتفی می شود و چیزی بر گردن میت نخواهد بود. مثلاً: اگر میت تعهد کرده بود که کاری را انجام ندهد، با مرگش اصل تعهدش منتفی است چون دیگر وجود خارجی ندارد تا بخواد بر خلاف وعده اش عمل کند.

(۴) میان فقها و حقوقدانان، اصل تقاص و تأدیه تعهد بر ذمه میت، کاملاً پذیرفته شده است و غیر از برخی جزئیات، اختلافی میان آنها وجود ندارد. حقوقدانان غربی نیز بر این مهم تأکید دارند.

این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی و به صورت میان رشته ای است و ابزار گردآوری اطلاعات، اسنادی و کتابخانه ای می باشد.

امضای استاد راهنما:

تاریخ:

کلید واژه:

۱. تعهد
۲. میت
۳. فقه اسلامی
۴. حقوق ایران
۵. ذمه
۶. دیون مالی
۷. تعهدات میت

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۰	مقدمه
۱۰	۱. طرح مسأله
۱۱	۲. پیشینه پژوهش
۱۲	۳. پرسش‌ها
۱۲	۴. فرضیه‌ها
۱۲	۵. ضرورت پژوهش
۱۲	۶. روش پژوهش
۱۳	۷. ساختار پژوهش
۱۳	۸. محدودیت‌های پژوهش
۱۴	فصل اول: واژه‌شناسی و کلیات
۱۵	مبحث اول: اصطلاح‌شناسی تعهدات و واژه‌های مرتبط
۱۵	۱. تعهد
۱۷	۲. عهد
۱۷	۳. عهده
۱۸	۴. ذمه
۱۸	۵. الزام و التزام
۱۹	۶. واجب
۲۰	۷. تکلیف

۲۰	۸. ضمان و تضمین
۲۲	۹. دین
۲۲	۱۰. تقبل
۲۲	۱۱. عقد و تعهد
۲۳	۱۲. تملیک و تعهد
۲۴	۱۳. طرفین رابطه تعهد
۲۵	مبحث دوم: جایگاه تعهد در میان حقوق شخصی
۲۸	مبحث سوم: موضوع تعهد
۲۹	مبحث چهارم: انتقال تعهد
۳۵	مبحث پنجم: عدم اجرای تعهد و آثار آن
۳۶	گفتار اول: اجرای اجباری تعهد
۴۱	گفتار دوم: جبران خسارات ناشی از عدم اجرای تعهد
۴۲	گفتار سوم: عدم اجرای تعهدی که موضوع آن وجه نقد است
۴۷	مبحث ششم: تعهد به نفع شخص ثالث
۴۸	مبحث هفتم: میت و مرگ مغزی

۵۱	فصل دوم: تعهدات بر ذمه میت در فقه اسلامی
۵۲	مبحث اول: فقه امامیه
۶۹	مبحث دوم: فقه اهل سنت
۷۸	فصل سوم: تعهدات بر ذمه میت در حقوق ایران
۷۹	مبحث اول: تعهدات غیرمالی میت
۷۹	مبحث دوم: دعوی بر میت
۸۵	فصل چهارم: عوامل رفع تعهد میت
۸۶	سقوط تعهدات
۸۶	گفتار اول: وفای به عهد
۱۰۰	گفتار دوم: اقاله
۱۰۳	گفتار سوم: ابراء
۱۰۶	گفتار چهارم: تبدیل تعهد
۱۱۳	گفتار پنجم: تهاتر
۱۱۷	گفتار ششم: مالکیت "ما فی الذمه"
۱۱۹	گفتار هفتم: فسخ (خيارات)
۱۳۴	گفتار هشتم: ناممکن شدن عمل مورد تعهد
۱۳۶	گفتار نهم: شرط فاسخ

۱۳۸

دستاورد های پژوهش

۱۴۲

پیشنهادها

۱۴۳

منابع مورد استفاده

مقدمه:

دین مبین اسلام همواره بر انجام تعهدات انسان تأکید کرده و مردمان را به ایفای پیمان‌هایشان فرا می‌خواند. قرآن کریم در آیه یک سوره مائده می‌گوید: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ" "ای کسانی که ایمان آورده‌اید به قراردادها [ای خود] وفا کنید". از نظر اخلاقی نیز افراد بایستی به قول و قرار خود پایبند باشند و در صورت بستن تعهد به آن عمل کنند.

۱. طرح مسأله

جامعه‌ای که افرادش تعهدات و پیمان‌هایشان را محترم می‌شمارند، جامعه‌ای پویا و سرشار از سلامت مادی و معنوی خواهد بود. اما باید دانست که ادای تعهد مالی و غیرمالی مختص زندگان نیست، بلکه هستند کسانی که پس از مرگشان، هنوز تعهدی بر ذمه خویش دارند که باید تأدیه شود. بعضی تصور می‌کنند انسان پس از وفات، دیگر تعهدی ندارد ولی واقع چیز دیگری است. باید دانست که آدمی بعد از حیات خویش نسبت به مسائلی متعهد است که از ویژگی‌های مهمی برخوردار هستند. مسائلی مانند: قرض، دیه، عاریه و... که هر کدام در جای خود، دارای مباحث متنوع و متعددی است.

تعهدات انسان پس از مرگ وی، قابل تقاص و تأدیه بوده و این امر، غیرممکن نیست. در فقه اسلام و علم حقوق به این مقوله توجه شده و در مواضع مختلف به طور مستقیم و غیرمستقیم پیرامون آن بحث‌های گوناگونی صورت گرفته است.